منداڵو جوانی- هونەرو نهێنی لە ڕۆمانی هاوڕێ نیگارکێشەکەم دا

(ئەدەبی منداڵان جێیەك لەناو دنیادا دەبەخشێت بەمنداڵ، لەناو منداڵیشدا جێیەك دەبەخشێت بە دنیا.) (لیگیا بۆین

(شاخەوان سدیق)

-________

ڕەنگە هەمیشە لە ناو دنیای ڕۆشنبیری ئێمەدا، دەیانو سەدان جار گوێ بیستی ئەوەبین کە بۆچی خەڵکی ئێمە ناخوێنێتەوە؟ یان بۆچی خوێنەوە نەبوەتە بەشێك لە کلتوری ئێمە؟ کە بێشك وەڵامی ئەم پرسیارە قسە زۆر هەڵدەگرێتو دنیایەك هۆکاری خۆی هەیە، کە بەبڕوای من سەرەکی ترین هۆکار دەگەڕێتەوە بۆ پەروەردەی خێزانی لە قۆناغەکانی تەمەنی منداڵیدا. چونکە پێم وابێت پەروەردەکردنی منداڵێك بەشێوەیەکی تەندروست دواجار نەوەیەکی تەندروست لە سەرجەم بوارەکانی ژیاندا دروست دەکات، خوێنەوەش وەك بەشێك لەوشێوازی پەروەدەکردنە ڕۆڵو کاریگەری خۆی هەیە. چونکە لەو قۆناغەی ژیانی تاك لەم وڵاتەدا تەندروستو ئاسایی نەبووە، هەر وەك چۆن دەبینین ئێستا ئەم لایەنی ژیانمان بۆشاییەکی گەورەی تیایەو بێشك بوەتە گرفتێکی گەورە لە بەردەم ڕاهاتنمان لە سەرخوێنەوەو بووەتە هۆی دروست بوونی لاوازی چێژ لە کەسایەتی تاکی ئێمەدا. چونکە منداڵان لەووڵاتی ئێمەدا نەك فێرنەکراونو نەیان توانیوە کتێبو ئەدەبی منداڵان بخوێنەوە، زۆربەی زۆریشیان لە خوێندن بێبەش بوونو شانسی خوێندەواربوونیان لە دەستداوە، هەر وەك (هیوا قادر) وەرگێڕی ئەم کارە لە پێشەکی ئەم نۆڤلێتەدا دەڵێت” منداڵ لە ئەدەبی مۆدێرنی کوردیدا وەك بوونەوەرێکی نەزانو بچکۆلە تەماشا کراوە، بونەوەرێك کە هەقی هەڵبژاردنی نیەو هەمیشەش دەبێت گوێ ڕایەڵبیت لە بەردەم وەزع ونەسیحەتی ئەوئەدەبەی کەوەك کاریگەرییەك کاری کردوە بۆ زوو گەورەکردنی منداڵان، وە بێگومان وەك دەبینین لە ئێستادا چۆن ئەم هۆکارە گاریگەرییە خراپەکانی ڕەنگی لە ئاستی ڕۆشنبیری ئێمەدا داوەتەوە”. ڕەنگە بە شێکی کەی هۆکاری ئەمەش بگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە بەداخەوە لە دنیایی ئەدەبی ئێمەدا کەمتربایەخ بە ئەدەبی منداڵان دراوەو لەو بوارەدا کەمتر تێکستو دەق بۆ دنیای منداڵ نوسراو وەرگێڕاوە لە ئەدەبی نەتەوەکانی کەوە. بۆیە دەبینی هەموو ئەوانەشی کە لە قۆناغەکانی منداڵی یان مێرد منداڵیو نەوجوانیدا

بەهۆی کە سێکی بنەماڵەکەیانەوە شانسی دەستکەوتنی کتێبیان هەبووە خوێندویانەتەوە بەناچاری ئەدەبی گەورەکان بووەو هەموو کتێبە گشتیەکانیان خوێندوەتەوە. بۆیە بەڕاستی ئەگەر بمانەوێت هاوکێشەی وەڵامی پرسیارەکانی سەرەوەمان لە بەرژەوەندی خۆمان هاوسەنگ بکەینو کلتوری خوێنەوە دروستکەین، دەبێت بگەڕێینەوە لای منداڵانو ئاوڕێك لەم بەشەگرنگەی ناو ئەدەب بدەینەوە کە بە ئەدەبیاتی منداڵان ناسراوە. چونکە ئەدەب لە ڕێگای فەنتازیاوە زیاتر کار لەسەر بیرکردنەوەو دنیابینی منداڵ دەکاتو زیاتر خەیاڵیان فراوانتر دەکات، کە ئەمەش وادەکات لە ئایندەدا خوێنەرێکی جدیو پێچێژی بەئاگا دروست بکات، چونکە ئەدەبی منداڵان خاوەن تایبەت مەندێتی خۆیەتی هەم لە ڕووی جیهانە سادەکەیانەوە هەم لە ڕووی فراوانی خەیاڵ و فەنتازیا تێیدا لە ڕێگەی گەیاندنی جوانی ئیستاتیکی بەرامبەر بە ژیانو دنیابینی ئەوەی کە لە ناویدا دەگوزەرێت. هەروەك چۆن بێکەس لە شیعرێکیدا کە بۆ منداڵانی نوسیوەو لە ڕێگای زمانێکی سادەوە باس لە هاتنو گرنگی فڕۆکە ئەکاتو ئاشنای دەکات بەمنداڵان ودەڵێت”

شتێکی بێخوێنو گیان ئەفڕێت ئەچێتە ئاسمان
ناویان ناوە تەیارە زۆر مەحکەم و بەکارە
لە شەڕا موسیبەتە لە ئاشتیا نیعمەتە
لە سایەی عیلمەتو فەن شتی وا دروست دەکەن

لێرەوە دەمەوێت باس لە و هەوڵە دڵسۆزانە بەکەم کە لە دوای ڕاپەڕینەوە لێرەو لەوێ خەم خۆرانی ئەم بوارە داویانە بە نوسینو وەرگێڕانی چەندین چیرۆكو شیعرو بابەتی منداڵان لە ڕێگای دەرکردنی چەندین کتێبو گۆڤاری تایبەت بەم لایەنە گرنگەی ناو ئەدەب، یەکێك لەو هەوڵانەش وەرگێڕانی کتێبی (هاوڕێ نیگارکێشەکەم)ی نوسەری بەڕازیلی (لینگا بۆینگە)یە کە لەلایەن نوسەرو وەرگێڕی بەتوانا (هیوا قادرە)وە لە سویدیەوە کراوە بە کوردی، کە نۆڤلێتێکە بەقەبارەی (77) لاپەڕە لە وەرگێڕانە کوردییەکەیدا. بەرهەمەکانی ئەم نوسەرە سەربە کلتوری واقیعی سیحری ئەدەبی ئەمریکای لاتینە. شێوازی نوسینەکانی والە خوێنەردەکات کە لەگەڵ ڕوداوەکانیدا بڕواتو ببێتە بەشێك لە پاڵەوانەکانی. ئەم نۆڤلێتە بە زمانێکی سادەو بە دەربڕینێکی قوڵ کاری تیاکراوە بە جۆرێك کە بۆ منداڵێكو گەورەیەکیش خوێنەوەی ئاسان بێت. ئەم بەرهەمە خۆی وەك بەشێك لە ئەدەبی منداڵان ئەژمارد کراوەو لە ساڵی (2004) نوسەرەکەی خەڵاتی (ئەسترید لینگرێت) پێبەخشراوە، کە خەڵاتێکی سویدیەو تایبەت بە نوسینە لە بواری ئەدەبی منداڵانو مێردمنداڵاندا کە گەورەترین خەڵاتە لە جیهانداو خەڵاتەکە بڕی(پێنج ملیۆن کرۆنی سویدیە، کە

نزیکەی 655هەزار دۆلاری ئەمریکی دەکات). هەرچەندە نوسەر خۆی لە چاوپێکەوتنیکدا دەڵێت " من خۆم وەك کەسێك دەبینم کە زۆر شەیداو عاشقی ئەدەبی منداڵانم. بەڵام من بۆ کەسێکی تایبەت یان بۆ تەمەنێکی تایبەت نانووسم کە تەمەنی دەساڵ یان سی ساڵ یان چل ساڵبێت بۆ ئەوەی کتێبەکانم بخوێنێتەوە، خوێنەرەکانی من لە هەموو قۆناغەکانی تەمەنداندان". نوڤلیتی هاوڕێی نیگارکێشەکەم یەکێکە لەو بەرهەمانەی کە مرۆڤ لەگەڵ خوێنەوەیدا ڕوبەڕووی چەندین پرسیاری سادە، بەڵام گرنگ دەبێتەوە کە دەشێت بەشێك بێت لە ژیانی ڕۆژانەی هەموومان. سەرەتا چیرۆکەکانی ئەم کارە لە ڕۆژی هەینیەوە دەست پێدەکاتو لە یەکەم دێڕی دەسپێکەکەدا ڕوبەڕوی ئەو پرسیارەت دەکاتەوە. کە ئایا هەرگیز تۆ سەیری ڕەنگەکانی چواردەورتەکەی؟ ئەی ئەم ڕەنگانە هیچ شتێك لە کەسایەتی تۆ دادەگڕێن؟ لە کاتێکا لە تیۆری دەرون ناسیدا ڕەنگ پەیوەندیەکی گرنگی بە ئاستی مەزاجی ئینسانەوە هەیەو هەندێك جار دەتوانرێت کەسایەتی مرۆڤ لە ڕەنگەکانی بەریو چواردەورەکەیەوە بخوێنرێتەوە، چونکە ڕەنگەکان بۆخۆیان خاوەنی تایبەتمەندینو هەریەکەیان ئامۆزو خوێنەوەی خۆیان هەیە. هەروەك لە چیرۆکەکەدا دەڵێت" هاوڕێکەم پێی ووتم بێگومان تازیاتر بچیتە ناوڕەنگەکانەوە زیاتری لێوە بەدەست دێنیت" بەگشتی ئەم کارە لە واتا سادەکەیدا ئاشنابوونی خوێنەرە بە نهێنی چەند ڕەنگێك کە بۆ کەسی پاڵەوانی ناو چیرۆکەکە واتاو مەغزای گرنگیان هەیە، چیرۆکەکە باسکردنە لە هاوڕێەتی دوو کەس کە یەکێکیان کەسی ڕاوی چیرۆکەکەیە کە بەخوێنەوەی چیرۆکەکە باس لە پەیوەندی خۆیو هاوڕێ نیگارکێشەکەی دەکات کە جیاوازییەکی زۆری تەمەن لە نێوانیاندا هەیە. لێرەدا بەبڕوای من نوسەر مەبەستێکی گەورەی هەیە لە هەڵبژاردنی پەیوەندی هاوڕێیەتی لە نێوان ئەم دوو کەسە جیاوازەداو بەکارهێنانی هونەر، بەتایبەت هونەری وێنەکێشان وەك ئامڕزێك بۆ گرێدانو کۆکردنەوەی ئەم دوو کەسایەتیە ئەویش ڕەخنەگرتنە لە کۆمەڵگاو دەسەڵات وەك دوو تەواوکەری گرنگوبڕیاردەر لە ژیانی تاك دا. نوسەری ئەم بەرهەمە هەمیشە لە ڕێگای دنیای منداڵانەوە جەدەلێك لە نێوان توێژەکانی کۆمەڵگادا دروست دەکات. بەوپێیەی نوسەر لە ووڵاتێکدا ژیاوە کە هەمیشە پڕبوە لە توندوتیژیو ژاوەژاو تاڕادەیەکی زۆر خەڵکەکەی بەدەست هەژارییەوە ناڵاندویانە. نوسەر لەوەڵامی پرسیاری ئەوەی کە بۆچی بەرهەمەکانی لە دەست سانسۆر کردن ڕزگاریان بوە دەڵێت" ئاخر کەس بڕواناکات لە چیرۆکی منداڵاندا من باسی کێشە کۆمەڵایەتیەکانو چەوسانەوەی ئینسان بکەم، کتێبەکانی من لە سانسۆر ڕزگاریان دەبێت، چونکە جەنراڵەکان کتێبی منداڵان ناخوێنەوە. بەشێکی گەورەی کارکردنی

نوسەر لەم کارەیدا برتییە لە گێڕانەوەی یادەوەری ئەویش لە ڕێگای (کلاودیۆ) پاڵەوانو گێڕەرەوەی چیرۆکەکە کە یادەوەرییەکانی لەگەڵ هاوڕێ نیگارکێشەکەیدا دەگێڕێتەوە. ئەوەتا لە لاپەڕە(24) بەزمانێکی زۆر سادە یادەوەریەکی قوڵ دەگێڕێتەوە کاتێك منداڵەکە دوای مەرگی هاوڕێ نیگارکێشەکەی پاکەتێکی لە ڕێگەی خۆشەویستی هاوڕێکەیەوە کە ناوی(کلاریس)ە بەدەست دەگاتو لەسەری نوسراوە" بۆ ئەو هاوڕێیەی کە تاوێەم لەگەڵ دەکرد" کە ئەویش مەبەستێکی تری نوسەرە لە فراوانکردنی خەیاڵی خوێنەرە منداڵەکانی لە ڕێگەی ئەدەبەوە. چونکە وەك بەختیار علی دەڵێت" ئەدەب ئەو ڕووبەرەیە کە تیایدا یادەوەری شەخسیو یادەوەری دەستە جەمعی لە هەر شوێنێکی تر زیاترلە یەك نزیك دەبنەوە، یادەوەری چەند ئەدەب دروست دەکات، ئەدەبیش هێندە یادەوەری دروست دەکات". نوسەر لەم کارەرەدا هەوڵێکی زۆری داوە کلتوری پرسیار دروست بکات، بەتایبەت لای منداڵان کە لە زۆرێك لە کۆمەڵگا دواکەوتوەکاندا ئەم مافەیان لێئەسەنرێتەوە. هەمیشە وایان فێردەکرێت کە پرسیارکردن دەربارەی زۆر شت کاری ئەوان نیە. ئەوەتا لە لاپەڕە(32) ئەم نۆڤلێتەدا کاتێك منداڵی پاڵەوانی چیرۆکەکە دەیەوێت دەبارەی مەرگی هاوڕێکەی بپرسێت دایکی زوو وەڵامی ئەداتەوەو پێی دەڵێت" بۆت نیە ئیتر لەوە زیاتر بیرلەمە بکەیتەوە. لە تەمەنی تۆدا بیر لە ژیان دەکرێتەوە نەك مردن. خۆتێ هاوڕێی تریشت هەیە…" ئەم چیرۆکە چەندە شاکارێکی ئەدەبیە ئەوەندە یاساو ڕێنماییە. بەتایبەت بۆ خوێنەرە منداڵەکان کە مەبەستێکی گرنگی نوسەرن، ئەویش لە ڕێگای پرسیارە جدییەکانیەوە، پرسیار گەلێك دەربارەی (خەون، هاوڕێیەتی، هونەر، عەشق، مردن) هەروەك چۆن لە لاپەڕە(51)دا منداڵەکە دەڵێت" هەندێك ڕۆژ هەیە بیر لەوە دەکەمەوەو دەڵێم تۆ بڵێیت بتوانم زیاد لە یەك هاوڕێی ڕاستەقینەم هەبێت" هێڵی گشتی ئەم نۆڤلێتە کرکردنە لە سەر زەمەن بەو پێیەی نوسەر ڕوداوەکان دابەش دەکات بەسەر ڕۆژەکانی دوو هەفتەداو بڕێکیش خێرا ڕووداوەکان تێدەپەڕن. ئەوەش لەم کارەدا کە زۆر سەرنجی منی ڕاکێشاو نوسەر وەك نهێنی ناو چیرۆکەکە بەکاری هێناوە بوونی (زەنگی کات ژمێری) هاوڕێی ًنیگارکێشەکەیە کە هەرکاتێك ئەم زەنگە لێدەدات منداڵەکە هەست بە بوونی هاوڕێ کەی دەکات. ئەم چیرۆکە جگە لەوەی ڕاماندەکێشێتە ناو دنیایەکی پڕلە جەنجاڵو پڕکێشە، لە دواجاریشدا لەگەڵ دنیایەك لە پرسیاردا جێمان دەهێڵێت هەروەك لە کۆتای چیرۆکەکەدا لە زمانی (کلاودیۆ)وە پێمان دەڵێت" من پێم وایە لە ئێستاوە دەتوانم بەردەوام هەموو ئەو پرسیارانەم خوشبوێت کە لەپێقوتدەبنەوە، تا لە کۆتایدا بتوانم یەك بەیەك لە هەموویان بگەم. بەگشتی ئەم شاکارە دەکرێت زیاد لە جارێك بخوێنرێتەوە،

چونكه جگه له بوونی زمانه سادەكەی له گێڕانەوەدا زاڵ بوونو كردنەوەی دەرگای چەندین نهێنیە‌و كردنەوەی گرێی چەندین كێشەشه كه دەشێت ڕۆژێك له ڕۆژان پرسیاری هەموومان بووبێت بۆیه له دواجاردا (لینگا بوینگا)ی نوسەری ئەم شاكاره دەڵێت " من هەمیشه لەگەڵ خۆمدا قسه دەكەم، بەدەنگی بەرز لەگەڵ ئەو ئینسانانه قسەدەكەم كه دەیان خوڵقێنم، ئەمه شتێكی نا ئاساییه!!! كاتێك كه مناڵبووم بەدەنگی بەرز لەگەڵ خۆم قسەم دەكرد، خەڵكی دەیان ووت: گوێی لێمەگرن منا□ە:، ئێستاش خەڵكی بەهەمان شێوەی جاران دەڵێن گوێی لێمەگرن پیربووه:!! بەڵام نووسین سیحره، من هەرگیز تائێستا نازانم كاتێك كه دەنوسم من كێم.

Shaxi83@yahoo.com
www.facebook.com/shaxi.shafiq